

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 1 ชุด เพื่อสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียน แบ่งเป็น 3 ตอนคือ
 - ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบคำตอบ (Check List)
 - ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)
 - ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended)
2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 กลุ่มโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) คือ
 - 2.1 ครูผู้สอน จำนวน 330 คน
 - 2.2 ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 95 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลด้านสภาพของผู้ตอบมาวิเคราะห์ โดยหาค่าร้อยละ

แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าในตอนที 2 ทำการวิเคราะห์โดยหาค่ามัธยิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่าที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมนตรีและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมนตรีในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนต่อการประหยัคพลังงาน นำข้อมูลเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

แบบสอบถามแบบปลายเปิด นำเสนอในรูปความเรียงตามลำดับความถี่

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องของผู้ตอบแบบสอบถาม

ครูสังคมนตรีที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุระหว่าง 30-39 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกสังคมศึกษา มีประสบการณ์ในการสอนประมาณ 6-10 ปี มีความสนใจต่อการสอนเพื่อพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัคพลังงานพอสมควร และครูสังคมนตรีส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการศึกษาหรือรับการอบรมเกี่ยวกับการประหยัคพลังงานมาก่อน ส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องพลังงานจากการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและคิดว่าตนเองมีความรู้ด้านพลังงานค่อนข้างน้อย แต่สามารถนำความรู้ด้านพลังงานไปใช้สอนและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ปานกลาง

ผู้บริหารโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุประมาณ 49 ปีขึ้นไป มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกสังคมศึกษา ตำแหน่งปัจจุบันคือ หัวหน้าหมวดสังคมศึกษา มีประสบการณ์ในการสอนประมาณ 20 ปีขึ้นไป มีความสนใจต่อการสอนเพื่อพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัคพลังงานพอสมควร ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการศึกษาและการอบรมเกี่ยวกับการประหยัคพลังงาน มีความรู้ด้านพลังงานจากการศึกษาในระดับปริญญาตรี และส่วนใหญ่มีความรู้ด้านพลังงานค่อนข้างน้อย และนำความรู้ด้านพลังงานไปใช้สอนและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ในระดับปานกลาง

2. การศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมนตรีและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมนตรีในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนต่อการประหยัคพลังงาน ด้านการจัดสอนในห้องเรียนและด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร รวมทั้งเปรียบเทียบความคิดเห็น

ของครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเกี่ยวกับการจัดสอนในห้องเรียนและด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปรากฏดังนี้

2.1 ครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัดพลังงาน โดยการจัดสอนในห้องเรียน ในระดับเห็นด้วยมาก ในเรื่องต่อไปนี้

2.1.1 สอนสอดแทรกในหมวดวิชาสังคมศึกษา เมื่อสามารถจะเชื่อมโยงหรือสอดแทรกได้

2.1.2 ตั้งวัตถุประสงค์ของการสอนให้เน้นการสร้างค่านิยมในทางปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาพลังงาน

2.1.3 จัดเนื้อหาวิชาโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้

2.1.4 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการใช้เหตุผลชี้แนะให้นักเรียนเห็นตัวอย่างของการกระทำที่เป็นการประหยัดพลังงานหรือใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.5 สอนด้วยวิธีสอนแบบแก้ปัญหา

2.1.6 เลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับวัย ความสนใจสติปัญญา และประสบการณ์เดิมของนักเรียนเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับการประหยัดพลังงาน

2.1.7 วัตถุประสงค์โดยให้คะแนนกิจกรรมที่มอบหมายให้นักเรียนปฏิบัติ

ส่วนการใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อย

2.2 ครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัดพลังงาน โดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในระดับเห็นด้วยมาก ในเรื่องต่อไปนี้คือ ครูร่วมวางแผนและร่วมกันจัดกิจกรรมกับนักเรียน ครูทำหน้าที่เป็นตัวอย่างในการประหยัดพลังงาน ทำการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรร่วมกับการประเมินผลวิชาสังคมศึกษา ครูและนักเรียนร่วมกันประเมินผล ประเมินผลโดยให้นักเรียนอภิปรายกลุ่ม

แต่ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดในเรื่อง ครูเป็นผู้วางแผนโดยให้นักเรียนจัดกิจกรรมเอง และครูสังคมนาและผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นสอดคล้องกันในระดับเห็นด้วยน้อยในเรื่อง ครูเป็นผู้วางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมเองโดยมีนักเรียนเป็นผู้ปรึกษา และถาวรให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมโดยการบังคับ

2.3 เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมนาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมนาในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัดพลังงานโดยการสอนในห้องเรียนโดยส่วนรวมปรากฏว่า ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.01

2.4 เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมนาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมนาในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัดพลังงานโดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยส่วนรวมปรากฏว่า ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.01

2.5 เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมนาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมนาในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัดพลังงานโดยการสอนในห้องเรียนและโดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปรากฏว่า ครูสังคมนาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.01

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของครูสังคมนาและผู้บริหารโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถาม สรุปผลเรียงตามลำดับความถี่ได้ดังนี้

ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรสังคมนาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ เนื้อหาวิชาโดยส่วนรวมมาก แต่เนื้อหาด้านพลังงานมีน้อยไม่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาพลังงานปัจจุบัน

ปัญหาเกี่ยวกับตัวครูคือ ครูขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพลังงานและการประหยัดพลังงาน ไม่ทราบแหล่งวิทยากรที่จะขอเอกสาร ข้อมูล และความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ ครูขาดความรู้และทักษะในการใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ รวมทั้งขาดสื่อการสอนเพื่อใช้ประกอบการสอน นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคในเรื่องเวลาและงบประมาณในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ข้อเสนอแนะได้แก่ กำหนดให้เป็นวิชาบังคับในหลักสูตรทั้งระดับมัธยมศึกษา

ตนเองและมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือบรรจุนโยบายเกี่ยวกับพลังงานในรายวิชาสังคมศึกษา ที่มีอยู่แล้วทุกระดับให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งให้การอบรมเกี่ยวกับความรู้ วิธีสอน กิจกรรมการ เรียนการสอน เพื่อพัฒนาทัศนคติ จัดทำคู่มือครู เอกสารประกอบการสอน สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ให้แก่ครูและผู้บริหาร โรงเรียน ภายในโรงเรียนควรจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้มีการฝึกปฏิบัติจริงเป็นประจำ ทั้งนี้โดยครูและผู้บริหาร โรงเรียนกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีในการประหยัดพลังงาน

อภิปรายผลการวิจัย

เกี่ยวกับการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัดพลังงาน โดย การสอนในห้องเรียนนั้น ทั้งครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนมีความคิดเห็นในระดับ เห็นด้วยมากเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. บทบาทในการจัดและดำเนินการสอนเพื่อพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัดพลังงาน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ในระดับเห็นด้วยมากกับการ จัดสอนวิชาพลังงานศึกษาโดยตรงและเห็นด้วยมากที่สุดว่า ควรสอนสอดแทรกในวิชาอื่นในหมวดวิชาสังคมศึกษาเมื่อสามารถจะเชื่อมโยงหรือสอดแทรก * ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของบุบผา นวลละออง (2525:74) ที่พบว่า การสอนเพื่อ พัฒนาจริยธรรมนั้นจัดสอนได้ในวิชาจริยธรรมโดยตรงและสอนสอดแทรกในวิชาอื่นในกลุ่ม สังคมศึกษาเมื่อสามารถจะเชื่อมโยงหรือสอดแทรกได้ และจากการวิจัยของมานิตย์ แก้วบุญ (2526:99) ที่พบว่า ครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนมีบทบาทมากในการพัฒนา นักเรียนด้านความมีวินัยในตนเองโดยการสอนในห้องเรียนและโดยการจัดกิจกรรมเสริม หลักสูตรนอกห้องเรียน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การสอนสอดแทรกในวิชาอื่นในหมวดวิชา สังคมศึกษานั้น มีโอกาสกระทำได้มากและสะดวกกว่าวิธีอื่น เพราะสัมพันธ์กับลักษณะการจัด เนื้อหาสาระที่อยู่ในรูปของการบูรณาการอยู่แล้ว เพียงแต่หลักสูตรกำหนดเนื้อหาด้านพลังงาน ไว้แน่นอนจึงเป็นภาระหน้าที่ของครูที่จะนำความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้มาสอนสอดแทรกในทุกโอกาส ที่จะทำได้ตามความเหมาะสมและการปลูกฝังและพัฒนาทัศนคติของนักเรียนนั้นจะต้องอาศัย เวลาและความร่วมมือจากครูในหมวดวิชาอื่นโดยการกระทำอย่างสม่ำเสมอเนื่องทั้ง โดยการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

2. บทบาทในการตั้งวัตถุประสงค์ของการสอน เพื่อพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัดพลังงาน โดยการสอนในห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับเห็นด้วยมากในเรื่อง การสร้างค่านิยมในทางปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาพลังงาน ความตระหนักต่อปัญหาพลังงาน การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพลังงาน และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของพลังงานและปัญหาเกี่ยวกับพลังงาน

* ในปัจจุบันเราพบว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและมีปัญหาในการดำเนินชีวิตอยู่มากมายหลายด้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสมาชิกของสังคม การศึกษาค้นคว้าเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการแสดงออกทางพฤติกรรมหลังจากการศึกษาค้นคว้าเหล่านั้นนักจิตวิทยาเชื่อว่าขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อ ทัศนคติหรือค่านิยมของแต่ละบุคคลที่มีต่อเรื่องหรือปัญหานั้น ๆ ซึ่งมักเรียนในฐานะที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม ก็ย่อมต้องเผชิญกับปัญหาและการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตก็คล้ายกันที่เราศึกษาค้นคว้าด้วยเช่นกัน ในหลักสูตรสังคมศึกษาทุกระดับได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีทักษะของการคิดสืบคิดเป็น ทำเป็นอย่างมีเหตุผลและมีค่านิยมที่พึงปรารถนา ฉะนั้นครูสังคมศึกษาจึงมีบทบาทอย่างมากในการปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่ักเรียนซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของฉวีพรหม ศรีพหล (2526:101) ที่ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีค่านิยมที่พึงประสงค์ คือค่านิยมที่เหมาะสมกับสังคมไทย รวมทั้งการพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีวิธีการพัฒนาค่านิยมที่เขายึดถืออยู่นั้นไปในทางที่ถูกต้อง

3. บทบาทในการจัดเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัดพลังงาน ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับเห็นด้วยมากกับการจัดเนื้อหาวิชาโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้ จัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาด้านพลังงานปัจจุบันและจัดให้สอดคล้องกับลักษณะและรูปแบบการใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือนที่คงอาศัยพลังงาน เช่น เตาหุงต้ม อุปกรณ์ไฟฟ้าประเภทต่าง ๆ การที่ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าในชีวิตประจำวันของนักเรียนปัจจุบัน พลังงานได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต ดังนั้น ครูสังคมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องจัดเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้พลังงานอย่างประหยัด เน้นการฝึกปฏิบัติให้เกิดทักษะ รู้จักใช้พลังงานอย่างถูกวิธีและปลอดภัยได้ ซึ่งงานวิจัยของปราศสุวรรณ อัครโค (2524:93) ก็ได้พบว่า ครูสังคมศึกษา ผู้บริหารการศึกษา

และศึกษานิเทศก์ เห็นว่าควรจัดเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมซึ่งนักเรียนจะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้จากงานวิจัยของจาร์ส น้อยแสงศรี (2519:๑) ยังพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นว่าครูควรจัดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมไว้ในวิชาสังคมศึกษาให้มาก ซึ่งแสดงว่านักเรียนต้องการที่จะเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

4. บทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัดพลังงาน จากการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับเห็นด้วยมากกว่าควร เน้นการให้เหตุผลชี้แนะให้นักเรียนเห็นการกระทำที่เป็นการประหยัดพลังงานหรือใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมที่ฝึกการทำงานร่วมกัน โดยการปฏิบัติจริง เพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยและการที่ครูปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้นักเรียนเห็น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญแก่ครูผู้สอนว่าควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถสอดแทรกการชี้แนะ ชักชวนให้นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและหาโอกาสให้นักเรียนได้กระทำในสิ่งนั้นอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอกลายเป็นนิสัย รวมทั้งการให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันก็เป็นวิธีที่ครูสามารถพัฒนาทัศนคติของนักเรียนไปในทางที่ต้องการได้ ซึ่งตรงกับความเห็นของ เกลนนี เอ็ม แบล (Glenn M. Blair 1971:216) ที่ว่า นักเรียนพอใจที่จะรับทัศนคติ ค่านิยมจากกลุ่มเพื่อนและการทำงานร่วมกันทำให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง โดยเฉพาะถ้าปราศจากการใช้อำนาจบังคับหรือกำหนดรูปแบบพฤติกรรมจากครู นักเรียนจะยอมรับทัศนคติอย่างใหม่ได้อย่างรวดเร็ว และสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทนา เทพวิรัช (2519:178) ที่พบว่า วิธีสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้นและมีทัศนคติค่านิยมสัมพันธเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าการเรียนการสอนด้วยวิธีธรรมดา ส่วนค่านิยมการทำความดีเป็นตัวอย่างที่ดีนั้น สิริวรรณ ศรีพหล (2526:11๐) โลกกล่าวไว้ว่า ครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนมาก ครูควรทำหน้าที่เป็นตัวอย่างที่ดีเพื่อให้ผู้เรียนยอมรับและยึดถือ ถ้าครูไม่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว การทว่าสอนผู้เรียนเกี่ยวกับการมีค่านิยมย่อมจะไม่ได้ผลเพราะผู้เรียนจะไม่ยอมรับและเกิดความขัดแย้งในที่สุด

5. เกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการเลือกใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทัศนคติของนักเรียนต่อการประหยัดพลังงาน ซึ่งการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาและ

ผู้บริหาร โรงเรียนมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากกว่า ครูควรเลือกใช้วิธีสอนต่อไปนี้คือ การอภิปราย กระบวนการสืบสอบ การโต้วาที การเชิญวิทยากร ส่วนการสอนแบบบรรยายนั้น ทั้งครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนมีความเห็นในระดับเห็นด้วยน้อย แต่ครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นด้วยมากที่สุดกับการสอนโดยวิธีการแก้ปัญหาและการจัดทัศนศึกษา แสดงว่าครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นด้วยว่า การที่ครูเลือกใช้วิธีสอนที่เน้นกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมากกว่าการรับข้อมูลจากผู้สอนโดยตรง มีคุณค่า รุ่งตรงกับความเห็นของนักการศึกษาหลายท่านที่เชื่อว่า วิธีสอนที่ฝึกผู้เรียนเป็นศูนย์กลางทำให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้อย่างแท้จริงและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาสติปัญญาไม่ในระดับที่สูงกว่าเดิม รู้จักใช้เหตุผลอย่างถูกต้อง สามารถนำเอาโมโนคติหรือความรู้ที่ได้รับมาสัมพันธ์กับทัศนคติและค่านิยมอีกด้วย ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทัศนศึกษานั้น สอดคล้องกับการวิจัยของโรเบิร์ต อี คิง (Robert E. King 1978: 4166-A) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยวิธีจัดทัศนศึกษาร่วมกับการสอนในชั้นเรียนปกติ นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนสูงขึ้นและมีทิศทางของทัศนคติต่อการประเมินผลปฏิบัติงานใหม่ดีขึ้นไปในทางที่พึงปรารถนามากขึ้น

การที่ครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นด้วยน้อยกับการจัดการเรียน การสอนแบบบรรยายนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้วิธีสอนแบบบรรยายก็สามารถใช้สอนเพื่อปลูกฝังและพัฒนาทัศนคติสองนักเรียนได้ แต่ต้องกระทำร่วมกับกิจกรรมการเรียนการสอนประเภทอื่น ๆ เช่น การใช้สื่อการสอนประกอบและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ถึงข้อเสนอของประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526:177) ที่ว่า การปลูกฝังและพัฒนาทัศนคติที่ได้ผลดีนั้น ต้องอาศัยเวลา วิธีการ และการสร้างสิ่งแวดล้อมทั้งในระบบการศึกษาในโรงเรียน นอกโรงเรียน และในสังคมตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนจะต้องเป็นค้ำนำหรือแบบอย่างที่ดี

6. บทบาทในการใช้สื่อการสอนเพื่อพัฒนาทัศนคติต่อการ ประหยัดพลังงาน พบว่า ทั้งครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นด้วยมากเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ของการ ใช้สื่อการสอนให้เน้นการพัฒนาทัศนคติโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ การสอน ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการสอน วางแผนการใช้สื่อการสอนไว้ ล่วงหน้าและเตรียมกิจกรรมที่จะกระทำภายหลังจากการใช้สื่อการสอนนั้นแล้ว ผลิตสื่อ การสอนด้วยตนเองสำหรับใช้ในบทเรียนโดยเฉพาะ และการเลือกสื่อการสอนให้เหมาะสม

กับวัย ความสนใจ สติปัญญาและประสบการณ์เดิมของนักเรียนเป็นข้อที่ควรพิจารณาทำเป็น
 อย่างยิ่ง แสดงให้เห็นว่า ครูสังคมนาและผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าสื่อการสอนมีมากมาย
 หลายประเภท แต่ครูควรมีบทบาทในการเลือกใช้สื่อการสอนโดยพิจารณาในแง่ที่ว่า
 สื่อการสอนนั้นควรจะใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่นักเรียน ช่วยถ่ายทอดเนื้อหาสาระ
 ของวิชาและกำหนดเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนไปตามวัตถุประสงค์
 ของการสอนอีกด้วย ดังที่ธัยยงค์ พรหมวงศ์ (2520:8) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง
 การใช้สื่อการสอนว่าควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ

สื่อการสอนช่วยสร้างประสบการณ์รูปธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ให้นักเรียน
 มีส่วนร่วมในการใช้สื่อมากที่สุด คือเป็นสื่อที่ช่วยนักเรียนมากกว่าเป็นสื่อที่ช่วยครูสอน
 สอดคล้องกับความพร้อมของครู นักเรียน และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนกล่าวคือ เป็นสื่อ
 ที่หาได้ง่าย ประหยัด และสะดวกแก่การใช้ครูและนักเรียนจะใช้สื่อรวมทั้งสภาพแวดล้อมของ
 โรงเรียนเอื้ออำนวย เช่น มีไฟฟ้าควบคุมแสงได้ เป็นต้น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสอน
 ที่มุ่งจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่จะทำให้ห้องเรียน
 และโรงเรียนเป็นเวทีจำลองสังคมเพื่อให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง
 นักเรียนกับครู นักเรียนกับสมาชิกอื่นในโรงเรียน นักเรียนกับสมาชิกอื่นในชุมชน และ
 นักเรียนกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ได้ผ่านการตรวจสอบประสิทธิภาพหรือความเหมาะสมที่จะ
 นำมาใช้

7. บทบาทในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ทั้งครูสังคมนาและ
 ผู้บริหาร โรงเรียนเห็นด้วยมากในด้านการทดสอบแบบปรนัย การทดสอบแบบอัตนัย แบบวัด
 ทักษะคิดวิเคราะห์ส่วนประเมินค่า การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลทั้งโดยตรงและโดยอ้อม
 และแบบให้คะแนนจากกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติ เป็นวิธีที่ควรใช้มาก ซึ่งสอดคล้องกับ
 การวิจัยของบุษยา นวลละออ (2526:161) ที่พบว่า ครูสังคมนาที่มีความคิดเห็นใน
 ระดับเห็นด้วยมากเกี่ยวกับการให้คะแนนจากกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติและสังเกตพฤติกรรม
 เป็นรายบุคคล ดังนั้นจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า ครูสังคมนาและผู้บริหารโรงเรียน
 มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการวัดผลและประเมินผลที่ไม่เน้นแก่ความจำ แต่เน้นความรู้
 ความเข้าใจในการนำไปปฏิบัติจริงและพฤติกรรมที่แสดงออก เพราะความสำเร็จของ
 การศึกษามีขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชาที่ผู้เรียนสามารถรับได้เท่านั้น แต่จะขึ้นกับตัวประกอบ
 อื่นอีก เช่น พัฒนาการและความเจริญของเนื้ออกันของพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ดังนั้นจึงต้อง

มีการวัดพฤติกรรมทุก ๆ ด้านไปพร้อมกันและการใช้วิธีการวัดผลหลาย ๆ วิธี ใช้เครื่องมือวัดหลาย ๆ ชนิด เช่น แบบทดสอบ แบบสอบถาม การสังเกต การใช้แบบสำรวจ ระเบียบวิธีแบบเป็นกัน เพื่อให้ครอบคลุมพฤติกรรมของผู้เรียนทุกด้าน จึงสมควรที่ครูจะนำวิธีวัดและประเมินผลแบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม

เกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัดพลังงานโดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทั้งครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้คือ

1. บทบาทในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

1.1 บทบาทของครูสังคมศึกษาในการวางแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตร จากการศึกษาวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากในด้าน ครูเป็นที่ปรึกษาโดยให้นักเรียนเป็นผู้วางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมเอง ครูร่วมวางแผนกับนักเรียนและร่วมกันจัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของมูนา นวลละออ (2525:162) ที่พบว่า ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยในระดับมากในเรื่องการจัดและดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกับนักเรียน ทั้งวิธีการในการให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ และตรงกับแนวคิดของโรเบิร์ต ดี บาร์ (Robert D. Barr, 1973:159) ซึ่งเห็นว่าครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามความถนัดและความสนใจ นอกจากนี้ ในด้านที่ครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก แต่ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ ครูเป็นผู้วางแผนโดยให้นักเรียนจัดกิจกรรม ลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนยังคงเห็นว่า นักเรียนนั้นยังขาดประสบการณ์ รวมทั้งไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะวางแผนกิจกรรมโดยลำพัง ถ้าหากนักเรียนเป็นผู้วางแผนกิจกรรมเองแล้ว อาจจะประสบปัญหาไม่สามารถจัดกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารโรงเรียนยังคงเห็นด้วยถ้านักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมวางแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตรกับครู เพียงแต่ว่าครูนั้นต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทและอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจ ส่วนด้านที่ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อยคือ ครูเป็นผู้วางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรม แต่เพียงผู้เดียว ครูเป็นผู้วางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมเองโดยมีนักเรียนเป็นที่ปรึกษาและให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมโดยครบถ้วน แสดงให้เห็นว่า การบังคับให้นักเรียน

ร่วมกิจกรรมนั้นไม่เป็นสิ่งที่ครูสังคัมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นว่า ควรปฏิบัติเพราะจะมีผลในทางลบมากกว่าทางบวก ดังเช่นการวิจัยของกาญจนา เวชยนต์ (2526:111) ที่พบว่า นักเรียนไม่สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมีสาเหตุมาจากนักเรียนมีความคิดเห็นว่า คนไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดกิจกรรมจริยศึกษา

1.2 บทบาทของครูสังคัมศึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัดพลังงาน จากการวิจัยพบว่า ครูสังคัมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำคนเป็นตัวอย่างในการประหยัดพลังงาน จัดฉายสไลด์หรือภาพยนตร์เกี่ยวกับการประหยัดพลังงานและให้นักเรียนเก็บข้อมูลค่าใช้จ่ายในบ้านพลังงานที่บ้าน เช่น ค่าไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมัน ภาษีหุงต้ม เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ครูสังคัมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นด้วยมากกว่า ควรจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสฝึกปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ เฮอริเบิร์ต เจ. เคลาส์แมร์ (Herbert J. Klausmeire 1975:380) ที่ว่า การพัฒนาทัศนคติที่ได้ผลคือการให้นักเรียนได้ร่วมประสบการณ์ตรงร่วมกับการใช้อุปกรณ์สื่อทัศนศึกษา จัดให้มีการฝึกปฏิบัติจนเคยชินและการจัดหาตัวแบบที่เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็กนักเรียนซึ่งสามารถใช้ได้ เช่น รูปภาพ ภาพโฆษณา ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน หรือตัวบุคคลที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะตัวครูเองจะต้องเป็นตัวแบบที่สำคัญที่สุดที่จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียน ฉะนั้น ครูผู้สอนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ มีความรู้ดี กว้างขวาง ทำงานอย่างมีแบบแผน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของแสงอรุณ รุชชาติ (2519:105) ที่พบว่า ลักษณะของผู้สื่อความที่น่าเชื่อถือจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มาก

2. บทบาทในการวัดและประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร จากการวิจัยพบว่า ครูสังคัมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนมีความเห็นในระดับมากกว่า ควรทำร่วมกับการประเมินผลวิชาสังคัมศึกษาโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร แสดงว่า ครูสังคัมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นว่า วัตถุประสงค์ของการสอนวิชาสังคัมศึกษานั้น จะต้องมุ่งส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทั้งด้านพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย การเรียนการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสามารถพัฒนานักเรียนทั้งทางพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัยได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นในการวัดและประเมินผลพัฒนาการของนักเรียนจึงควรกระทำควบคู่กันไปทั้งกิจกรรมในห้องเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งครูสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่า ครูควรใช้วิธีให้นักเรียนอภิปรายผล ตรวจผลงานภาคปฏิบัติของนักเรียน

ให้ทำแบบทดสอบข้อเขียน ให้นักเรียนรายงานหน้าชั้นเป็นรายบุคคล และให้นักเรียนเขียนรายงาน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของกาญจนา เวชยนต์ (2526:115) ที่เสนอว่า การประเมินผลจริยศึกษาคควรใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรมในระหว่างที่นักเรียนทำกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน มีชีวิตโดยใช้การทดสอบภาคทฤษฎีอย่างเคียว ส่วนวิธีการวัดผลด้วยการให้อภิปรายกลุ่มนั้น สอดคล้องกับการวิจัยของริชาร์ด เค. เมสซา (Richard K. Meszar 1982:354-A) ที่พบว่า การอภิปรายกลุ่มภายหลังจากดูภาพชุด และฟังแถบบันทึกเสียง เป็นวิธีการสรุปผลความรู้เกี่ยวกับการประหยัคพลังงานที่มีประสิทธิภาพสูง ทั้งนี้โดยการพิจารณาคะแนนที่ได้จากการตอบแบบทดสอบสูงกว่ากลุ่มที่ได้จัดการอภิปราย

นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นในระดับมากกว่า ควรให้นักเรียนประเมินผลด้วยตนเอง ทั้งนี้่าจะเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่า น่าจะให้นักเรียนได้มีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเอง เพราะเป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความมั่นใจ เข้าใจ เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนคิด ตัดสินใจเลือกและปฏิบัติสิ่งนั้นอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นวิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตตลอดไป

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคัมศึกษาในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัคพลังงานโดยการจักและดำเนินการสอนในห้องเรียนและโดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

1. บทบาทในการจักและดำเนินการสอนในห้องเรียน ปรากฏว่า ครูสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับเห็นด้วยมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยรวมปรากฏว่า ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.01

2. บทบาทในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปรากฏว่า ครูสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับเห็นด้วยมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยรวม ปรากฏว่า ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.01

ในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัคพลังงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่ทันนั้น จำเป็นต้องอาศัยครูสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนที่มีสมรรถภาพครูเป็นผู้มีบทบาทโดยนำเอาหลักสูตรไปปฏิบัติในการเรียนการสอน เป็นผู้จักประสบการณ์ให้แก่แก่นักเรียนโดยตรง ส่วนผู้บริหารโรงเรียนแม้ว่าจะเป็นผู้วางนโยบายและวางแผนปฏิบัติ จึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรเป็นอย่างดี มีความรู้กว้างขวางในวิชาสามัญและวิชาชีพ สามารถให้การนิเทศด้านการเรียนการสอน แนะนำครูให้รู้จักเลือกจัดกิจกรรม

เสริมหลักสูตร รู้จักจัดหาสื่อการสอน ส่งเสริมให้ครูรู้จักประเมินผลการเรียนการสอน และนำผลการสอบมาปรับปรุงตัวครู ดังนั้นความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษาต่อการประหยัคพลังงานโดยการจักและค่าเินการสอนในห้องเรียนและโดยการจักกิจกรรม เสริมหลักสูตร จึงสอดคล้องกัน

1. ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 ควรปรับปรุงหลักสูตร ทุกระดับ โดยเน้นเนื้อหาเรื่องพลังงานและการประหยัคพลังงาน
- 1.2 ควรสนับสนุนโรงเรียนโดยการให้ความช่วยเหลือค่านมประมาณหรืออำนวยความสะดวกในการจักกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การไปทัศนศึกษา ักยการแก้ไขข้อบกพร่องระเบียบปฏิบัติบางประการ เพื่อให้โรงเรียนสามารถจักกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้คล่องตัวขึ้น
- 1.3 ควรผลิตตำรา คู่มือครู และเอกสาร เกี่ยวกับการจักการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัคพลังงานออกเผยแพร่ให้ครูผู้สอนอย่างทั่วถึงตลอดจนร่วมมือกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับพลังงานทั้งของรัฐและ เอกชนจักการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มสมรรถภาพทั้งด้านความรู้และ เทคนิคการสอน เพื่อพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัคพลังงานมาอบรมครูเป็นระยะ ๆ โดยสม่ำเสมอ
- 1.4 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ควรจักส่งศึกษานิเทศก์มาแนะนำช่วยเหลือครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน การสร้างและการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ รวมทั้งการจักกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัคพลังงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

- 2.1 ควรมีมาตรการและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประหยัคพลังงานภายในโรงเรียนที่ชัดเจนเพื่อให้ครู นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องทราบโดยทั่วถึง รวมทั้งกำหนดนโยบายด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนที่เน้นถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของครูทุกสาขาวิชาในการปลูกฝังและพัฒนาทัศนคติของนักเรียนต่อการประหยัคพลังงานโดยมิใช่ถือว่าเป็นหน้าที่ของครูสังคมศึกษาเพียงฝ่ายเดียว

2.2 ควรเสริมสร้างสมรรถภาพของครูทั้งด้านวิชาการและเทคนิควิธีสอนโดยส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง ตลอดจนแนะนำ นิเทศ ติดตามผลงาน ทั้งการ วิชาการสอนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้แก่ครู

2.3 ควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและอำนวยความสะดวกแก่ครู เพื่อให้มีความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

2.3 ควรประสานงานกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับพลังงานทั้งของรัฐและเอกชนเพื่อขอความร่วมมือในการจัดส่งวิทยากรมาบรรยาย หรือการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่

3. ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคมศึกษา

3.1 ครูควรหันมาสนใจมีความรู้กว้างขวางทันสมัยอยู่เสมอ หมั่นศึกษาหาความรู้ทั้งด้านเหตุการณ์ปัจจุบันและความก้าวหน้าทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านพลังงาน

3.2 ควรนำเอาเทคนิควิธีสอนแบบใหม่ ๆ มาใช้ร่วมกับสื่อการสอนหลาย ๆ ประเภทรวมทั้งจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง โดยอาศัยความร่วมมือจากแหล่งวิชาการในชุมชน

3.3 ควรวัดผลและประเมินผลเป็นระยะโดยสม่ำเสมอเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยเทคนิควิธีต่าง ๆ ในทุกด้านโดยเน้นด้านทัศนคติและพฤติกรรมให้มากที่สุด

3.4 ควรร่วมมือกับครูในสายวิชาอื่น ๆ ในด้านกรเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ปลูกฝังและพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัดพลังงาน

3.5 ควรร่วมมือกับผู้บริหารของนักเรียนโดยการสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อฝึกอบรมเกี่ยวกับการประหยัดพลังงานโดยหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติจริงที่บ้าน

4. ข้อเสนอแนะสำหรับสื่อมวลชน

ควรเสนอข่าวที่เป็นสาระ ความรู้และมีปัญหาเกี่ยวกับพลังงานอย่างสม่ำเสมอ โดยข่าวสารนั้นจะคงถูกกรองถามความเป็นจริง ไม่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ผิด

5. ข้อเสนอแนะสำหรับสถานมัธยมศึกษา

5.1 ควรปรับปรุงหลักสูตร โดยเพิ่มเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับพลังงานและการประหยัดพลังงานในสายวิชาสังคมศึกษาและวิชาเฉพาะให้สอดคล้องกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ให้นักศึกษาศูนย์สามารถนำความรู้ไปใช้เมื่อออกปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนได้

5.2 การจัดการเรียนการสอนในสถานมัธยมศึกษา ควรใช้วิธีสอนที่สามารถปลูกฝังและพัฒนาทัศนคติของผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นการฝึกความพร้อมและพัฒนาทักษะด้านการสอน เสริมสร้างประสบการณ์วิชาชีพ ทำให้เกิดความมั่นใจเมื่อออกไปประกอบอาชีพครู

6. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

6.1 ควรมีการศึกษาถึงบทบาทของครูในการพัฒนาทัศนคติของนักเรียนต่อการประหยัดพลังงาน

6.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัดพลังงานในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น